

Başlık/ Title: Ömer Seyfettin'in "At" Hikâyesinde Temanın Kurgulanışına Psikomitolojik Bir Yaklaşım

Yazar/ Author

Merve Leyla DALDAL

ORCID ID

0000-0003-4623-2598

Bu makaleye atıf için: Merve Leyla Daldal, "Ömer Seyfettin'in 'At' Hikâyesinde Temanın Kurgulanışına Psikomitolojik Bir Yaklaşım", *KARE*, no. 11 (2021): 354-363.

To cite this article: Merve Leyla Daldal, "A Psychomitological Approach To The Construction Of The Theme in Ömer Seyfettin's 'At' Story", *KARE*, no. 11 (2021): 354-363.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 15 Nisan / April 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 7 Temmuz / July 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 10 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi
/AcceptanceDate: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: /AcceptanceDate : 28Oct 2019

DRJI Directory of ResearchJournalsIndexing: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Merve Leyla DALDAL*

ÖMER SEYFETTİN'İN "AT" HİKÂYESİNDE TEMANIN KURGULANIŞINA PSİKOMİTOLOJİK BİR YAKLAŞIM

Özet: Sanat, bireyin duygu ve düşüncelerinin özgün bir biçimde dışa aktarımı olarak tanımlanabilir. Sanatçının kendini ifade etme girişiminde kullandığı malzeme farklı sanat dallarının oluşmasını sağlar. Dil, birçok kültürel unsurun çağlar boyu taşınabilmesi açısından önemli bir aktarıcıdır. Malzeme olarak dilin kullanıldığı edebî ürünlerde sanatçı, dil ile beraber geçmişten bugüne taşınan birçok unsuru eserine konu edebilir ve birçok sembolü geleceğe taşıyabilir. Mitler kozmogoni ve eskatoloji hakkında insanların sorularını yanıtlayan anlatılardır. Oluşum aşamaları çok eski çağlara dayanan mitik öyküler bu bağlamda edebî eserlere pek çok malzeme sunmaktadır. Mitik öyküler edebî metinlerin anlam katmanlarının zenginleştirilmesi için başvurulan birincil derecede önemli anlatılardır. Edebiyatta mitlerin kullanılması ise bu öykülerin yaşatılması ve geleceğe aktarılması açısından oldukça önemlidir. Mitolojik anlatılar, edebiyata olduğu gibi çeşitli disiplinlere hem adlandırma hem de açıklama konusunda kaynaklık etmektedir. Bu anlatılar, psikodinamik çözümleme çalışmalarına da veri sunmuş ve psikolojik pek çok durumun izahında kullanılmıştır. Psikomitoloji tam olarak bu noktada ortaya çıkmış bir metottur. Bu çalışmada Ömer Seyfettin'in "At" hikâyesinin teması incelenecek, hikâye kahramanının ruhsal durumu üzerinden psikomitolojik bir yaklaşım ortaya konulacaktır. Yazarın vermek istediği mesajla beraber tema saptanacak, temayı kurgularken kullandığı tüm verilerle beraber hikâye kahramanının psikanalitik tahlili yapılacaktır. Bu tahlil doğrultusunda kahramanın mevcut sosyal ve siyasî düzen içerisinde sergilemiş olduğu tutum ve geçmişe dönme arzusu, psikomitolojik literatürde yer alan 'Janus' figürü ile ilişkilendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, "At", Tema, Mitoloji, Psikomitoloji, Janus.

A PSYCHOMITOLOGICAL APPROACH TO THE CONSTRUCTION OF THE THEME IN ÖMER SEYFETTİN'S "AT" STORY

Abstract: Art can be defined as the original expression of an individual's feelings and thoughts. The material that the artist uses in his attempt to express himself creates different branches of art. Language is an important transmitter in terms of carrying many cultural elements through the ages. In literary products in which language is used as a material, the artist can use language as a subject of many elements carried from the past to the present in his work and can carry many symbols to the future. Myths are narratives that answer people's questions about cosmogony and eschatology. Mythical stories, the formation stages of which date back to ancient times, offer many materials to literary works in this context. Mythic stories are primarily important narratives that are used to enrich the layers of meaning of literary texts. The use of myths in literature is very important in terms of keeping these stories alive and transferring them to the future. Mythological narratives are the source of both naming and explanation for various disciplines as well as literature. These narratives also provided data for psychodynamic analysis studies and were used to explain many psychological conditions. Psychomythology is a method that emerged exactly at this point. In this study, the theme of Ömer Seyfettin's "At" story will be examined, and a psychomythological approach will be put forward through the mental state of the story hero. The theme will be determined together with the message that the author wants to give, and the psychoanalytic analysis of the story hero will be made together with all the data he used while constructing the theme. In line with this analysis, the hero's

* Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, email: merveleylad@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4623-2598

attitude and desire to return to the past in the current social and political order will be associated with the figure of 'Janus' in the psychomythological literature.

Keywords: Ömer Seyfettin, “At”, Theme, Mythology, Psychomythology, Janus.

Mitoloji ve Psikomitoloji Hakkında...

Anlamak ve anlamlandırmak, akliselim her insanın zihinsel ihtiyaçları arasında yer alır. Evreni tanımlayabilmek ihtiyacı ilk çağ insanlarından bu yana diri tutulmuş bir arzudur. Her birey, fiziksel ihtiyaçları açısından doyum noktasına eriştikten sonra ruhunu ve zihnini doyurmak için arayış içerisine girer. Bir olguya inanmak ve aidiyet duygusu, başlangıca dair soruları gündeme taşır. Merak, akılla taçlandırılmış insanoğlunun dünden bugüne tüm yaşam serüvenini şekillendiren ve geliştiren başlıca çıkış noktası olarak kabul edilebilir. İnsan doğasında var olan merak duygusunun, içerisinde yaşanan evrenin sınırlarını keşfetme noktasında da bireyi daima kamçılacağı söylenebilir. İnsan bu duygunun kısacına girdiği andan itibaren kendisini ve çevresini anlamlandırmak için sorular sormaya başlar. Soru sormaya başlayan bireyin kendini tatmin etmek için çeşitli cevapları ve hikâyeleri de bulması lazımdır. İnsanlığın ilk zamanlarından itibaren bu 'anlama ve anlamlandırma' serüveni de var olmuştur. Evrenin oluşumu, kişinin kendi hayatı ve tanrı olgusu da yıllarca merak edilen, üzerinde düşünülen sorulardandır. Her topluluk bu oluşum ve meydana geliş meselesini kendi kültür düzlemi üzerinden cevaplamaya çalışmış, bu doğrultuda birtakım anlatılar meydana getirmiştir. Mitoloji olarak adlandırılan bu anlatılar bütünü, insanlığın yaratılış ve yaratıcı başta olmak üzere muhtelif konularda yaptığı anlamlandırma çabalarını ortak bir paydada toplar. Kısacası mitler hayatı açıklama çabasının ve ihtiyacının birer sonucudurlar.

Mitik öyküler, başlamış ve bitmiş olaylar dizisinden bahseder. Bu öykülerde anlatılanlar, insanların bir olgunun ortaya çıkışındaki öncül meselenin bilgisini açılama ve bu bilgiyi kutsallaştırma girişimi olarak izah edilebilir. Başlangıcın ürünü oldukları için de kutsaldırlar. “Dünyanın farklı coğrafyalarında, farklı topluluklara ait benzer özellikli mitik anlatıların görülmesi, ritüellerin gözlemlenmesi, insanın -daha doğru bir ifadeyle insan psikolojisinin- benzer özellikler taşıdığıнын bir göstergesidir.”¹ Hemen hemen bütün milletlerin geçmişten bugüne oluşturduğu bir mit birikimi vardır. Bu mitlerde anlatılan kahramanlar, nesnelere ve olaylar zamanla sembolleşerek günlük olayların ya da çeşitli disiplinlerin bazı konuları açıklamasında kullanılabilir:

¹ Taylan Abiç, “Buket Uzuner’in ‘Uyumsuz Defne Kaman’ın Maceraları: Toprak’ Adlı Romanında Psikomitolojik Unsurlar”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 12/27(2019), s. 750.

Sanatın her alanında ilham kaynağı olan mitler, aynı zamanda bilimsel sahada da ufuk açıcı gelişmelere sebep olmuştur. Özellikle tıp ve psikoloji gibi alanlarda 'insan tabiatı'nın çözümlenmesinde, 'beden ve ruh' arasındaki ilişkinin kurulmasında yararlanan mitler, insanlığa ait ortak değerlerin/arketiplerin keşfedilmesine olanak sağlayarak varlıklarını nesilden nesle aktarma yoluyla günümüze kadar sürdürme imkânı yakalamışlardır.²

Çoğu millî özellik gösterse de mitolojik anlatılar tüm insanlığın içinde bulunduğu durumu açıklayabilecek niteliktedir. Bu öykülerde eskatolojik, teogonik ve kozmolojik meselelere dair çokça unsur vardır. Ama hepsinin ötesinde bu öykülerde açıklanmaya çalışılan meselenin temelinde, insan ve onun davranışları vardır. Dolayısıyla insanın psikodinamik tepkilerinin anlaşılmasında bu anlatıların izleri sürülebilir. Psikomitolojinin çıkış noktasında bu ilişkilendirme gayesi vardır.

Psikomitoloji, yöresel'de evrensel'i, tekil'de tümel'i yakalama kaygısı içinde, evrenin yaratılışını ve insanlık tarihini, *insan-kahraman'ın*, 'bilinçdışı/bilinç', 'doğa/tin', 'dişil ilke/eril ilke' ikili sistemlerinin çekim alanlarındaki eylemleri olarak görür ve yorumlar.³

Mitik malzemenin disiplinlerarası kullanıma hazır olması çeşitli çalışma sahalarının bu unsurlardan faydalanmasını sağlamıştır. Özellikle bireyin merkeze alındığı araştırmalarda geçmişten getirilen bu öyküler irdelenmiş, bugünkü meselelerin izahında kullanılmıştır. "İnsan doğasına özgü semboller toplamı olarak tanımlanabilen mitoloji; kültürün ana dinamikleri olarak niteleyebileceğimiz din, bilim ve sanatın gelişiminde öncü bir rol üstlenmiştir."⁴ Çoğu zaman bir başlangıcın anlatıldığı mitler insan hâllerinin genel bir yorumu niteliğindedir. İnsanın davranış biçimlerinin incelenmesi açısından ilksel bir model görevi gören bu formlar, birçok adlandırmanın ve ritüelin öncülü olarak görülebilir. Bu anlatılardaki temsiller tekilin değil genel olanın bir görüntüsüdür. Mitolojinin psikolojiye veri sunabileceği düşüncesiyle beraber edebî eserlerinin açıklanmasında da bu literatürden fayda sağlanabilir. Eserin olay örgüsü içerisindeki karakterlerin ve kahramanların ruhsal durumları bu tür bir yaklaşımla mercek altına alınabilir:

² Hilal Akça, "Leyla Erbil' in Eski Sevgili Hikâyesine Psikomitolojik Bir Yaklaşım", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi TEKE*, 8/4 (2019), s. 2089.

³ M. Bilgin Saydam, *Deli Dumrul' un Bilinci: Türk-İslam Ruhuna Üzerine Bir Kültür Psikolojisi Denemesi*, İstanbul: Metis Yay., 1997, s. 8.

⁴ Emet Gürel ve Canan Muter, "Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2007), s. 538.

Mitoloji, özünde psikomitoloji'dir: Psikomitoloji, mitlere köken/ neden, işlev / amaç, konu / içerik açısından bilimsel açıklama iddiasıyla yaklaşır. Mitlerin anlamına ancak psikososyokültürel çözümlemeyle ulaşılabilir ki, bu çözümlemelerde kullanılacak, -tomurcuklanmalarıyla- en gelişmiş kuram olan psikanaliz de Jung'tan Lacan'a pek çok kuramcının vurgulamış olduğu gibi- nihayetinde bir mitoloji uyarlamasıdır: Bu meyanda psikanaliz bir psikomitoloji alt dalıdır; psikanalitik uygulama, bir psikomitolojik çözümleme yöntemidir.⁵

Yazar, eserin anlam katmanlarına zenginlik katmak ya da bir durumun izahını kolaylaştırmak için bu disiplinlerin malzemelerini kullanabilir. Dolayısıyla, mitolojinin psikoloji ile olan bağlantısı edebiyat sahasıyla da olan bağlantısını kuvvetlendirir denilebilir. Sanat bir bilinmeyeni ortaya çıkarma çabası olarak görülebilir. Edebî eserlerle zengin bir kültürel birikimin kuşaklar arasındaki iletimi sağlanabilir. Sanatçı, muhatabının eseri daha kolay kavrayabilmesi için mitlere başvurabilir. Mitik unsurlar kullanıma hazır formdadır. Sanat eserinde mit kullanmak hâlihazırdaki bir birikimden yararlanmak olarak düşünülebilir. Edebî eserlerin anlam katmanlarında yer alan bazı imgeler okura geçmişteki bazı olayları ve kişileri çağrıştırabilir. Kısacası mitik öyküler, her zaman sanatın birçok kolunu besleyen zengin bir kaynak durumundadır.

“At” Hikâyesi ve Janus Figürü

Türk hikâyeciliğini modern ölçütte ileri bir düzeye taşıyan Ömer Seyfettin, edebiyatın sosyal ve siyasi hayatla olan irtibatını, yazdığı düşünce eserlerinde ve hikâyelerinde gerçekçi bir tutumla göstermiştir. Babasının asker olması ve kendisinin de bu mesleği seçmiş olması, 20. Yüzyıl başındaki Osmanlı Devleti'nin içerisinde bulunduğu yıkıcı manzarayı yakından görebilmesini sağlamıştır. Ömer Seyfettin, Osmanlı Devleti'nin zorlu mücadelelerle geçen savaş yıllarında hem asker hem yazar olmanın yanı sıra döneminin problemlerine kafa yormuş önemli bir fikir insanıdır. Toplumun millî bir uyanışla yeniden dirilmesini arzulamış eserlerinde de bu minvalde temaları işlemiştir.

Yaşadığı dönemin olaylarına yabancı kalmayan Ömer Seyfettin, birçok eserinde devrin genel portresini vermeye çalışmakla beraber bir millî kimlik oluşturma çabası içerisinde olmuştur. Balkanlardaki milliyetçilik akımının yaygınlaşmasıyla daha da elzem bir hâl almış olan bu çaba, yazarın çoğu eserinde vermeye çalıştığı mesajın da çıkış noktası haline gelmiştir. Ömer Seyfettin, birçok hikâyesinde okura millî duyguları harekete geçirecek

⁵ M. Bilgin Saydam, *Arafdalıklar İnsanın Hâlleri ve Eylemleri: Psikomitolojik Çözümleme*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniv. Yay., 2017, s. 200.

tavırla seslenmiştir. Kimlik ve benlik bilinci, tarih şuuru onun eserlerinin önemli hareket noktalarıdır. Ömer Seyfettin'in "At" hikâyesindeki anlatıcının psikanalitik değerlendirmesi yapıldığında, milliyetçilik konusunda açılımı yapılrken kullanılan 'Janus' figürü ile örtüştüğü görülür.

Roma mitolojisindeki önemli tanrılar arasında yer alan 'Janus', psikomitolojik literatürde bireyin yaşanan andan memnun olmadığı ve gelecek kaygısı taşıdığı durumlarda yüzünü geçmişe dönmesi olarak tanımlanmıştır. Janus'un biri geriye/geçmişe diğeri ileriye/geleceğe bakan iki yüzü bulunmaktadır. Bu figür milliyetçilik çalışmalarında, içinde yaşadığı zamandan memnun olmayan ve geriye/tarihe dönme arzusu duyan bireyin psikolojik durumunu izah için kullanılmıştır.⁶ Ömer Seyfettin'in bu çalışmaya konu olan hikâyesi "At"ta ise kahramanlık ve cesaret gibi Türk milletinin birincil karakter özelliklerinin vurgulandığı görülmektedir. Kaotik bir çağın ortasında bu mefhumların vurgulanması, kimlik arayışı içerisinde olan halkın dikkatini kendi geçmişinde toplaması ve bir ivme kazanması için gereklidir.

Ömer Seyfettin'in 4 Nisan 1910 tarihinde *Tenkit* dergisinde yayımlanan "At" hikâyesi, kahramanın atının "üç haftalık bir istirahatte olduğu"nu belirtmesi ile başlar. Hikâyede üç hafta boyunca dinlenmiş olan atıyla Vardar Nehri kıyısında dolaşmaya çıkan binicinin, bu gezinti sırasında zihnen geçmiş ile bugün arasında çıktığı bir yolculuk ve kıyaslamadan söz edilir. At için üç haftalık dinlenme süresinin, bir 'inziva' niteliğinde olmakla beraber devletin kahramanlık ve savaşlar açısından durağan geçen bir dönemine işaret ettiği düşünülebilir. Kahramanın atını ahırdan çıkardıktan sonra şevk ve iştiaqla onu koşturması ise devletin bu cılız dönemlerinin son bulması ve eski gösterişli zamanlarına yeniden dönebilme arzusunun bir iletimi olarak yorumlanabilir:

Ben, bir kuvvetin üstünde uçuyor gibi, pek çabuk yakınlaşan uzaklara bakıyor, bu azgın ata bindikçe daima duyduğum şeyleri tekrar hissediyor, 'Ah, dört beş asır evvel yaşasaydım!' diye mütelezziz oluyordum.⁷

Hikâyeden alıntılanan bu satırlarda anlatıcı, okuyucuya daha en baştan arzusunu iletir. Onun isteği, yaşadığı günden çok daha önceki bir tarihe ve devletin parlak zamanlarına dönmektir. Kahramanın geçmişe dönmesini tetikleyen unsurlar, anlatının devamında açıklanmaktadır. Anlatıcı, çizgisel bir zaman mefhumuna vurgu yaparak mekândaki ayrıntıları zihinsel bir geriye dönüşün yardımcı öğeleri olarak kullanır: "Ormanın yapraklı ağaçları

⁶ Gürel-Muter, "Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması", s. 549.

⁷ Ömer Seyfettin, "At", *Hikâyeler 1*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2020, s. 138.

artık etrafımda geçici bir çizgi fırtınasıydı.”⁸ Kahramanın atını hızla koşturması ve mekâna ait bir özellik olarak sunulan ağaçların çizgisel görünümüne ulaştığının söylenmesi, zamansal olarak boyut atlandığının bir ifadesidir. Anlatıcı, içerisinde bulunduğu çağdan memnun olmadığını ve milletin geçmiş çağlarına dönme arzusunu bu zamansal yolculuğu başlatarak vermeye hazırlanmaktadır. Bu konuda Atay, şunları söylemektedir:

Atın hız alması, tinsel duyuş algısalığında beliren tarihsel yolculuğun bir an önce başlaması içindir. Yaprakların tek bir çizgi gibi algılanışı, dikey boyutlu tarihsel yolculuğun hızını ve zamansallığını imler.⁹

Kahraman, geçmişte yaşamının ona vereceği hazzın peşindedir. Atını süratli bir biçimde koşturur. Bu koşturma bir nevi mekânın sınırlarını aşır zamansal bir düzlemde, hasretini çektiği o eski çağlara gidebilmenin fiziki bir göstergesi hâline gelir:

Dört beş asır evvel yaşamak... Bu ne tatlı bir hayattı! Şan, şöhret, tagallüp, muvaffakiyet, aşk, hırs, istibdat... Hayatı hissettiren ve şimdi maatteessüf bir masal, bir tarih zemininden başka bir şey olmayan bu tatlı ve hakiki heyecanlar vardı. Ah, bu toprakların üzerinde benim ecdadım bir girdibâd-ı berk-âlud-ı zafer gibi akıncılık ederken ne kadar mesut, mağrur idiler... Kahramanlık, şecaat ve cesaret-i mutlak içinde geçen gençlikleri onlara ihtiyarlıkları için ne tesellisiz hatıralar, ne muğfil iftiharlar bırakıyordu. Hâlbuki biz, silahsız, kansız, azametsiz olduğu kadar yorucu, harap edici olan mücadele-i medeniyetin biçare muharipleri, ne kadar sefiliz...¹⁰

Anlatıcının ‘hakiki heyecanlar’ olarak dile getirdiği durumları, içinde yaşadığı zaman açısından birer ‘masal’ olarak değerlendirmesi, gelecekte ümidini kesen Janus’un yüzünü geçmişe çevirmesidir. “Kahraman anlatıcının duyumsamayı arzuladığı hisler, akıncı cedlerinin o tarihsel dönemde at üstünde deneyimledikleri kahramanlık, şecaat, mesutluk ve mağrurluktur.”¹¹ Yazarın birçok hikâyesinde tema, geçmişe duyduğu özlem ekseninde şekil almaktadır. Bu özlem bazen anne hasreti, bazen çocukluk zamanlarına özlem olarak kurgulanır. Çalışmanın merkeze almış olduğu “At” hikâyesinde ise bu tema, milletin geçmiş dönemlerine, kahramanlıklarla dolu zamanlarına duyulan derin bir hasret olarak kurgulanmaktadır. “Atım nihayet yavaşlar gibi oldu. Süratliye geçecekti.

⁸ Ömer Seyfettin, *age.*, s. 138.

⁹ Dinçer Atay, “Başıktan İçeriğe: Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Hayvan Sembolizmi”, *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*, haz. Hülya Argunşah, Abdullah Şengül, Murat Gür, İstanbul: Dergâh Yay., 2020, s. 302.

¹⁰ Ömer Seyfettin, “At”, s. 138-139.

¹¹ Atay, “Başıktan İçeriğe: Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Hayvan Sembolizmi”, s. 303.

Ben hayalatımdan uyanmamak için tekrar kamçıyı savurdum.”¹² Geçmişe gitme arzusu kahramanı öylesine sarmıştır ki herhangi bir unsurun kendisini bu hayalden koparıp gerçeklikle karşı karşıya getirmesine engel olmaya çalışmaktadır. Yaşanılan zamandan haz alamama, zamansal bir geriye dönüşün ve hasreti çekilen mazinin hayaliyle yaşamak olarak kendini gösterir. Bu, yazarın yaşamış olduğu çağın bir getirisidir. Çünkü yaşanan siyasi ve sosyal olaylar, bireyi ve toplumu bir kimlik arayışına sürüklemiştir. Birey, kendisini var eden değerler bütününe kurmak aşamasında yaşadığı toplumdan malzeme toplar. İçerisinde doğup büyüdüğü sosyal çevreye veri sunan ve o çevrenin geçmişten getirdiği birikimle kendi bireysel kimliğini inşa etmeye çalışan insan, bazı değerler bütününe etkisinde kalır. Ömer Seyfettin de bu hikâyede kahramanı geriye döndürerek geçmişteki kahramanlıklar ve parlak tarih konusunda bir hatırlatma yoluna gitmekte, içinde bulunulan duruma dair bir memnuniyetsizliği dile getirmektedir. Çünkü birey, yaşadığı çevrede hem kendisi hem de üyesi olduğu toplum için ideal olanın gerçekleşmesini arzular. Hikâyede toplum ve birey için ideal olanın hayali kurulumu. Ömer Seyfettin’in milliyetçilik fikrine karşı olumlu bir tutum içerisinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda atalarının yiğitlik ve zaferlerle dolu tarihine hasret çeken bir kahraman kurgulaması anlaşılır bir durumdur. İnsan güzele ve kendisini iyi hissettirene yüzünü dönmek ister:

Zaten kasabaya giriyordum. Evler miskin ve tembel uyuyor gibiydi. Suyun kenarında kalın ve çıplak baldırları görünen birkaç Bulgar kızı iki kat olmuş, bir şeyler yıkıyorlar, serseri köpekler bana havlıyorlardı. Birden dizgini çektim. Atım durdu. Şiddet-i teneffüsten karnı bacaklarımı açıp kapıyordu. Etrafıma baktım. Bu pis ve asayişperver manzara bana o kadar nefret-âmiz göründü ki gayrikabil-i tesmiye bir elem-i ani içinde ağlamak arzu ettim. Atımı tekrar geri döndürmek, şu hâli dağlara kaçmak istedim. Böyle sükût-ı miskinane içinde yaşamaktan oralarda aklıktan ve soğuktan ölmek daha iyiydi.¹³

Kahraman, atının üzerinde yaşadığı geçmiş ve geleceğin kesiştiği o kısa zaman diliminin ardından mekânın çarpıcılığı ile kendine gelir. Zihinsel bir geriye dönüşün ve geçmişin şanlı hayaliyle hoşnut oluşun ardından sahici mekânın farkına varan kahraman, Janus’un geçmişin ardından geleceğe dönen yüzüdür. Atının üzerinde geçmişe yaptığı hızlı bir dönüş ve yaşanan zamanın farkına varış ise yine geçmiş ile gelecek arasında kalan Janus figürü ile sembolize edilmektedir:

Gülüüyordum. Bu hayal ile yirminci asırda yaşadığımdan biraz mahcup, kasabaya girdim. Evime geldim. Artık beni hep şöyle lüzumsuz hislerle sarsan bu ata, bu

¹² Ömer Seyfettin, “At”, s. 138.

¹³ Ömer Seyfettin, age., s. 139.

azgın mahluka binmeyeceğim. Bir motosiklet alacağım. Fakat bu mümkün mü? Bana maziler, vahşetler, lezzet-i harb ü vegâ yerine, ihtimal ki müstakbel-i nâmahdudu, dirijablileri tahayyül ettirecek olan bu makine, bu zavallı masnu, acaba burada yürümek için kaç kilometre yol bulabilecek?¹⁴

Kahramanın zihinsel olarak geçmişe gidişi atına binmesiyle başlar. Atını ahurdan çıkarıp binmesiyle başlayan geçmiş hayali, atını hızlandırmasıyla doruğa ulaşır. Atın sürati, hayalin ve zamansal yolculuğun tetikleyicisi konumundadır. Hikâyeye adını veren at, rastgele seçilmiş bir unsur değildir. At, Türk mitolojisinde ve kültüründe önemli bir yere sahiptir. Yazar, milletin geçmişteki kahramanca yaşantısını atı kullanmakla hatırlar ve hatırlatır. İnsan, etrafındaki nesnelere anlamlar yükleyerek onları anların ve olayların simgesi hâline getirebilir. Ömer Seyfettin de bu hikâyesinde atı kimlik kurucu bir nesne olarak kullanmıştır:

Milletler vatanları ve hürriyetleri tehlikeye düştüğü dönemlerde, bir silkiniş, uyanış ve yaratış hamlesini yapabilmek için kendi tarih ve kültür temellerine gözlerini çevirmek ihtiyacını duyarlar. Ömer Seyfettin, Osmanlı'nın çöküş devrinin insan ruhunda ve zihninde yarattığı yıkım duygusunu yok edebilmek için bir sanatçı olarak milletin fertlerine birtakım idealler, örnek davranışlar ve kişilikler göstermek zorunluluğunu duymuştur.¹⁵

Kişi, bireysel ve toplumsal açıdan kendisine bir kimlik oluşturmaya gereksinim duyar. Ortak bir kimlik oluşturabilmek için gerek bireyin gerekse toplumun geçmiş yaşantısı göz önüne alınır. Kimlik oluşturmak aslında bir bellek meselesidir. Toplumsal belleği oluşturan bazı unsurlar edebî eserler vasıtasıyla geçmişten geleceğe taşınır. Belleğin korunması ve yaşatılması açısından edebiyatın taşıdığı rol oldukça önemlidir. Siyasi ve sosyal bir kaos ortamının içerisinde yaşıyor olması Ömer Seyfettin'de halkına kimlik kazandırmak adına bir şeyler yapma gereksinimi uyandırmıştır. Ömer Seyfettin'in bu karanlık savaş günlerinde yüzünü geçmişe dönmek istemesi millet olma bilincini uyandırmaya yönelme olarak algılanabilir. O da bu hikâyede okuru geçmişteki kahramanlık dolu günlere götürerek milletin övünç dolu tarihi üzerine bir bilinç inşa etmeye çalışmaktadır. Hikâyede temanın kurgulanışı incelendiğinde verilen mesajın maziye duyulan hasret olgusu etrafında şekillendiği görülmektedir.

¹⁴ Ömer Seyfettin, age., s.139.

¹⁵ Erol Ogur, “Ömer Seyfettin’ in Tarih Konulu Hikâyelerinde Değerler”, *U.Ü. Fen Edebiyat-Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20/1 (2011), s. 95.

Sonuç

Yazar farkında olarak ya da olmayarak kendisini ve yaşadığı çağın izlerini eserine yansıtır. İnsanı anlatan her metin, muhakkak insanlığın hâllerine bir kapı aralar. Çoğu zaman bu hâllerin adlandırılması tikel bir öyküden yola çıkılarak yapılır. Mitik anlatıların ilksel olana dair açıklamaları, modern dünyanın insan hâllerine dair olan çözümlemesine yeri geldikçe kaynaklık eder. Ömer Seyfettin, çağının gelişmelerine seyirci kalmamış, bunu eserlerine olabildiğince aktarmıştır. Çalışmaya konu olan hikâyesi “At”ta görüldüğü üzere kahraman, milletin eski güçlü ve zaferlerle dolu günlerine dönmeyi arzulamakta, o günlere derin bir hasret duymaktadır. Hikâye kahramanının geleceğe dair duyduğu endişe, olayın geçtiği zamandaki sosyal ve siyasî gelişmelerin ortaya çıkardığı güncel meseleler eskiyi özlemek ve arzulamak olarak okura sunulmaktadır.

Ömer Seyfettin, bu hikâyede, kendi hayatının seyri içerisinde karşılaşmış olduğu durumlardan hareketle topluma yol gösterici olmaya çalışmıştır. Kahramanın arzuladığı şeyler, esasında Ömer Seyfettin’in dile getirmek istediği şeylerdir. Milletin uyandırılması ve kimliğine tekrar kavuşması için hatırlatma ve geriye bakılması yoluna gidilmesi gerekmektedir. Böylesi bir çabanın görüldüğü “At” hikâyesinde anlatıcı psikodinamik bir bakış açısıyla incelendiğinde ‘Janus’ figürü ile özdeşleştirilebilmektedir.

Kaynakça

- Abiç, Taylan. “Buket Uzuner’in ‘Uyumsuz Defne Kaman’ın Maceraları: Toprak’ Adlı Romanında Psikomitolojik Unsurlar”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. 12/27(2019): 749-757.
- Akça, Hilal. “Leyla Erbil’ in Eski Sevgili Hikâyesine Psikomitolojik Bir Yaklaşım”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür eğitim Dergisi*. 8/4(2019): 2086-2018.
- Aktaş, Atilla. “Ömer Seyfettin’ in Hikâyelerinde Türk Kimliği ve Milliyetçi Söylem”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2019.
- Atay, Dinçer. “Başlıktan İçeriğe: Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Hayvan Sembolizmi”. *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*. haz. Hülya Argunşah, Abdullah Şengül, Murat Gür. İstanbul: Dergâh Yay., 2020: 299-322.
- Gürel, Emet, Canan Muter. “Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması”. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2007), s. 537-569.
- Ogur, Erol. “Ömer Seyfettin’ in Tarih Konulu Hikâyelerinde Değerler”. *U.Ü. Fen Edebiyat-Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20/1 (2011), s. 91-109.
- Ömer Seyfettin, “At”. *Hikâyeler 1*. haz. Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yay., 2020, s. 138-139.
- Saydam, M. Bilgin. *Deli Dumrul’ un Bilinci: Türk-İslam Ruhu üzerine Bir Kültür Psikolojisi Denemesi*. İstanbul: Metis Yay., 1997.
- Saydam, M. Bilgin. *Arafdalıklar İnsanın Halleri ve Eylemleri: Psikomitolojik Çözümleme*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniv. Yay., 2017.